

Првите фотографии и првите фотографи во Полог и Македонија

Јас, не располагам со прецизни и точни податоци кога и кој ја направил првата фотографија во Тетовскиот крај, но, мислам дека првите фотографии во Полог односно Тетово и тетовско ги направиле разни мисионери од Европа, кои, ја посетувале Македонија, како, дел од Отоманската империја.

Значи, првите фотографии на Полог, се направени во втората половина и при крајот на 19 век и почетокот на 20 век, за време на турското-отоманско владеење и ги направиле разни лица (мисионери, воени лица, дипломати, патеписци и др.) од Европските држави (Франција, Австро-Унгарија, Германија, Русија, и др.).

Јас се надевам и би бил многу среќен ако некои патеписци, истражувачи, дипломати и др. од Западна Европа и Русија, кои доаѓале во Македонија, имаат направено фотографии-литографии и во Тетово и Лешок во времето од 1838 до 1882 година, како што има слики и во конзулскиот град Битола, Охрид, Велес, Солун и др.

Веќе на почетокот на 20 век, скоро паралелно со браќата Манаки се појавуваат и првите фотографи во Тетово и Полог, а тогаш е насликан и Лешочкиот манастир, но, фотографот не е познат. Во книгата Тетовски споменар на Бранислав Светозаревиќ (извор: ред. бр. 13), е запишано дека прв фотограф во Тетово бил Ристо Даниловиќ/ски, кој имал атеље за фотографирање-дуќан во последните години од 19 век, но, не е наведена точна година. Како први фотографи од Тетово се споменуваат и Стојан Сп. Игоски и Илија Грнчаровски, кои отвориле атеље во првите години од 20 век, за време на отоманската империја. Како и за првиот, така и за овие два тетовски фотографи, авторот не запишал прецизни и точни датуми и години кога се набавени фотографските апарати и кога се отворени атељеата, но, моја претпоставка е дека тетовските фотографи се појавиле околу 1910 до 1915 година.

Фото: непознат, Лешочкиот манастир на крајот на 19-от или на почетокот на 20-от век

Но, во секој случај, сигурно е дека овие тројца фотографи од Тетово, почнале да фотографираат во почетокот на 20 век, скоро во исто време со Браќата Манаки од Битола. Имено, Манаки почнале да фотографираат 1898 година, а во 1905 година купуваат и фото камера (камера 300) и почнале да снимаат и филмови. Всушност, многу порано и немало можност да се набави фотоапарат, оти, масовно почнало да се продаваат фотоапаратите изработени во Лион од 1882 година, па, многу е мала веројатноста дека некој од Тетово набавил меѓу првите фото апарат.

Така, благодарение на изумите на браќата Лимиер од Франција, на фотографот – фотоапаратот и фотографиите, најнапред со техника на брзо движење на фотографиите од 12 исти фотографии во секунда, а подоцна и до 24 исти слики во секунда, се создава и филмот и филмската техника. Така, многу брзо фото апаратите и фото камерите и фото кино опремата пристигнува и во Тетово и граѓаните на Полог можеле да се сликаат во разни прилики, најчесто на свадби и други прослави.

(Фото: Стојан Сп. Иговски, Трпо Онуфриевски во македонска машка носија, Лешок, 1915)
 (Foto: Stojan Sp.Igovski, Trpo Onufrievski vo makedonska maska nosija, Lesok, 1915)

Во 1919 година е отворена првата кино бавча на отворена сцена од Александар Парлиќ во сопствената бавча-двор во маалото Јаковчеа чешма. Инаку, Александар Парлиќ е

еден од најпрогресивните луѓе во Тетово и тој е првиот дипломиран фармацевт во Македонија. Инаку, мојата втора братучеда аптекарка Благица Душан Захариевска (моминско Цветковска), родена во Теарце по линија на баба ми Цвета Онуфриевска од Лешок и баба Стојанка Цветковска од Теарце, кои се родени сестри од родот Петкои од Непроштено. Благица е мажена за судијата и адвокатот Александар Захариевски од Тетово (почина многу млад), кој е внук на Александар Парлиќ. Александар и Благица имаа два сина Небојша и Станислав Захариевски и со нив комуницирам. Верувам дека, братучетката Благица и нејзините два синови Небојша и Станислав Захариевски, располагаат со многу документи и со многу стари семејни фотографии од старото тетовско семејство и род Парлиќ. Јас напишав посебен текст: Родот Петкои од Непроштено во Мојата книга: Поповската фамилија и род Спироски (Онуфриевски-Лалошои-Главинои-Византијци) од Лешок, Македонија (стр.812- 825 - извор: ред. бр. 1).

Александар Парлиќ, првата кино бавча, 1919, Тетово, од првиот дипломиран фармацевт во Македонија

Во 1919 година Кузман Најденовски, основал акционерско друштво и преку друштвото набавил кино апаратура и отворил прва кино сала во затворени простории во Тетово. Во 1933 година Јован Атанасовски го отворил киното Балкан, кое подоцна го управувале и Јошко Божиновски и Матеа Ристовски (Матеја Ристиќ). Матеја Ристовски заминува во 1911 година на 19 годишна возраст во САД, Детроит кај стрико му. Таму се запознава со фотографската и филмската техника и по десетина години се враќа во Тетово. Набргу се жени и му се раѓа првиот син Ристо. Заштедените пари од Америка, Матеја ги вложува во киното Балкан.

Матеја Ристовски, пред својот дуќан во Детроит
Mateja Ristovski, pred svojot ducan vo Detroit

Во 1935 година од страна на семејството Лешкови од Тетово, кои имаат потекло од Лешок, отвораат кино сала Лешковиќ, кое работело со посовршена техника и добар избор на филмови, за што имало голем интерес од страна на публиката од Тетово и од целиот Полог. Инаку, Јас напишав посебен текст: Родот Лешкови од Лешок, Тетово, Скопје, во Мојата книга: Поповската фамилија и род Спироски (Онуфриевски - Лалошои-Главинои-Византијци) од Лешок, Македонија (стр. 885-896- извор: ред. бр.1) и може да се погледне на Веб сајтот: www.spiroski.com.mk .

(Крсто Лешков од Тетово, потекло од Лешкој односно Попој од Лешок)
(Krsto Leshkov - Tetovo from Leshkoj in other words Popoij - Lesok)

За кино салите некои текстови ги прочитав и преземав од текстот: Тетоо наше, ка мај Париз -Белешки за старото кино Балкан од градот под Бал Тепе, од Илинденка Петрушевска, објавено во списанието за филм и фотографии од Скопје, Кинопис бр. 27 2003 год. (извор: ред. бр. 70).

Браќата Манаки од Битола отвораат Кино сала Манаки, под отворено небо-сцена во 1921 година, а по две години 1923 година отвориле кино во затворена кино сала.

Првите кино сали во Вардарскиот дел од Македонија се отворени непосредно после Првата светска војна, и покрај Тетово и Битола имало кина и во Скопје и Велес.

Јас, се оградувам и во оваа книга не ги обработувам податоците за Гостивар и делот од Горни Полог, иако и тие се дел од Полог, но, верувам друг автор ќе запише податоци за првите фотографи и кина во Гостивар.

После 50-те години во Тетово, отворил фотографско студио Фото Венус, Среќко Јаневски, кое е лоцирано во центарот до Плоштадот и има многу клиенти од Тетово и целиот полошки крај. Фотографот Среќко Јаневски кога пораснаа неговите синови техниката на фотографирање им ја пренесува на синовите и го преименува фотографското студио во Фото Венус Среќко и синови.

Во овој период покрај Јаневски, работат и дуќаните на фотографите Илија Грнчаровски и Стојан Сп. Иговски и дуќанот на Зоран и Тошо Димитриевски.

Како позначаен фотограф во Тетово секако е Илија Грнчароски. Се обидов да стапам во контакт со неговите наследници со цел да добијам повеќе податоци и секако и

некоја фотографија од големиот фотографски архив на мајсторот Илија, но, мојот напор остана безуспешен, освен што направив некои контакти со неговите наследници и истото го внесувам во оваа книга. Многу е важно да се знае дека во личната архива на фотографот Илија Грнчаровски има повеќе фотографии од Лешочкиот манастир и добро би било стручната јавност од областа на фотографијата ова сознание да го знае. Инаку, фотографот Грнчаровски има фотографско атеље во Тетово, со име Фото-Рекорд.

Имено, на 6 Јули 2010 година разговарај телефонски со Магдалена Грнчаровска, жена на Панче Грнчаровски, кој е син на првиот фотограф-стариот Илија Грнчаровски од Тетово. Исто така, разговарај телефонски и со Маја, која е ќерка на Илија Панчев Грнчаровски, внук на стариот и прв фотограф Илија, а таа ме упати на телефонот на Панче и Магдалена, но, нажалост не наидов на разбирање од Панче, за да внесам повеќе изворни податоци за нивната фотографска традиција. Инаку, со оглед дека 2001 година беше разурната црквата Св. Атанасие од Лешок, Јас, трагав за квалитетни фотографии на црквата од повеќе лица и институции во кој е сликана црквата, бидејќи тогаш, бев претседател на Здружението за обнова на Лешок и Лешочкиот манастир ЛЕШОК од Скопје. Имено, во 2002 година телефонски се обратив до фотографот Панче, кој ме извести дека има повеќе фотографии и дека ќе припреми некоја убава фотографија од разурнатата црква Св. Атанасие од Лешок. Но, Јас, и ние во Здружението бевме преокупирани со многу проблеми, најнапред со враќање на раселените лица, потоа, ревитализација на животот во селото Лешок, имавме многу разнородни проекти и не успеав да се видам со фотографот Панче и така не успеав да добијам слика од новата и разрушена црква Св. Атанасие од Лешок.

(Фото:Стојан Сп. Иговски,Свадба на Трпо и Цвета 21 јули 1917г.Трпо и браќата Гиго, Никче и Андро)
(photo: Stojan Sp.Igovski, Svadbata na Trpo i Cveta 21 juli 1917 g. Trpo i bracata pop Gigo, Nikce i Andro)

(Фото: Стојан Сп. Иговски, На сликата, поп Гиго Спиров Онуфриевски, трети ред, стои позади од десно четврти и татко му поп Спиро Ончев Симоновски, Лешок, трети ред, стои трети позади од десно со бела брада –Кондуйт листа-извор: ред. бр. 47 и 48)

(photo: Stojan Sp. Igovski, priest Gigo Spirov Onufrievski is standing behind on the right, third row, fourth and his father priest Spiro Oncev Simonovski - Lesok, who is standing third behind on the right with white beard –Lesok-Konduit lista- sources: N- 47 & 48)

Еден од првите фотографи од Тетово е Стојан Сп. Иговски. Од фотографиите на дедо ми Трпо и дедо Андро, се гледа дека нашата фамилија ја сликал Стојан. Сп. Иговски од Тетово во студиото Иговски. Инаку, Стојан Сп. Иговски има син Тонко Иговски, кој беше новинар, а сликал уметнички слики-цртежи, но, успешно го продолжил и фотографскиот занает на татко му. Тонко Иговски има син Стојан Иговски, кој е женет со Рената и имаат мало дете и ќерка Наташа.

Се извинувам за внесувањето на лични податоци, но, наведените податоци ги внесувам со цел некои истражувачи кои ќе ја анализираат историјата на фотографијата да може да стапат во контакт со наследниците на споменатите фотографи.

Сликарот Димитриевски Тошо, секоја година на крајот на годината не сликаше учениците во Основното училиште Кирил Пејчинович во Лешок. Фотографот Тошо Димитриевски се сеќавам доаѓаше на велосипед-точак, а ногавиците од панталоните му беа подвиткани-собрани со игла-безопасна, да не се удираат-мафтаат ногавиците во тркалото-колцето кога вози, за што пишувам во Мојата книга: Мојата генерација ученици 1949/50 од Лешок (извор: ред. бр. 63 и 69).

Фото: Тошо Димитриевски, мај 1960, сликар од Тетово, учебна 1959/60, Мојот клас во Трето одделение и од второ одделение во ОУ Кирил Пејчинович, Лешок учителки Рада Симовска и Оливера Герасимовска

Лешок, Мај 1959.ОУ Кирил Пејчинович,Учебна 1958/59,Трето и Второ одделение/ М.С.

Фото: Тошо Димитриевски, мај 1959, сликар од Тетово, учебна 1958/59, Мојот клас во Трето одделение и од второ одделение во ОУ Кирил Пејчинович, Лешок учителки Рада Симовска и Јелица Николовска